

СПИСОК ЦИТИРУЕМЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. – Москва: Финансы и статистика. – 2002. - 528 с.
2. Бугас Н.В. Финансова стійкість підприємств як передумова їх ефективного функціонування і розвитку.// Економіка та держава. – 2005. - № 6. - с.27
3. Докієнко Л. Методологічні принципи управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі.// Вісник КНТЕУ. – 2004. - № 2. - с. 63.
4. Котляр М. Финансова стійкість підприємства в механізмі його господарювання.// Вісник тернопільської академії народного господарства. – 2004. - № 3. - с. 38.
5. Родионова В.М. Финансовый менеджмент. – Москва: Перспектива. – 1993. – 262 с.
6. Селезньова О.В. Методологічні засади оцінки конкурентоспроможності підприємства.// економіка та держава. – 2007. - № 6. – с. 31.
7. Стоянова О.С. Финансовый менеджмент: теория и практика – Москва: Перспектива. – 1999. - 656 с.
8. Шаблиста Л.М. Финансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки.// Економіка і прогнозування. – 2006. - №2. - с.46.
9. Финансовый менеджмент: учебник для вузов./ Г.Б. Поляк. – М.: Финансы, ЮНИТИ. – 1997. – 518 с.

УДК 336.717.061:658.152

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Сухаревич В.Т.

Научный руководитель: к.е.н., доцент Пшик Б.І.

УО «Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)»

В этой статье рассмотрены актуальные проблемы организации кредитных отношений банков с предприятиями. Указаны главные рекомендации относительно усовершенствования механизма кредитного обеспечения отечественных предприятий с банковскими учреждениями.

This article is devoted to actual problems of organization the credit relations between banks and economic agents. Main recommendations are given about improving mechanism of credit ensuring the enterprises by banks.

Інноваційна модель, яку сьогодні взято за основу стратегії розвитку української економіки, потребує значних обсягів банківських ресурсів, необхідних для її фінансування. За роки незалежності роль українських банків як інвестора національної економіки була невиправдано низькою.

В країнах з розвинутою ринковою економікою банки відіграють роль фінансового інвестора, забезпечуючи за рахунок довгострокових кредитних вкладень розширене відтворення національної економіки. Кредитні вкладення банківських установ в економіку таких країн сягають значних масштабів і навіть перевищують обсяги ВВП. Тоді ж як в Україні рівень кредитування вітчизняними банками економіки становить лише третину ВВП. [1, с.19] І хоча останнім часом питома вага капіталовкладень за рахунок кредитів банків поступово зростає, вона все ж на кілька порядків нижча, ніж в країнах Західної Європи. [2, с.58] Тобто, незважаючи на позитивні зміни в динаміці та структурі кредитного портфеля банків, проблеми збільшення частки довгострокових кредитів, спрямованих на інвестування пріоритетних галузей економіки залишаються актуальними.

Сьогодні основним джерелом фінансування капітальних вкладень є власні кошти підприємств та організацій, однак, враховуючи те, що близько третини українських підприємств є збитковими, цілком зрозуміло, що цих коштів буде недостатньо. Частка капіталовкладень, освоєних за рахунок кредитів банків та інших позик, склала у 2006 році всього 14,8%. За січень-листопад 2007 року ситуація жодним чином не змінилася: фінансування за рахунок кредитів та інших позик становило 14,5%, за рахунок власних коштів – 58,5%. Саме це зумовлює підвищення ролі банківських кредитів в фінансуванні капіталовкладень суб'єктів господарювання.

Реалії сьогодення показують, що вітчизняні банківські установи, що працюють ефективно для себе, не відіграють тієї ролі, котра відводиться їм у процесах реструктуризації та підвищення конкурентоспроможності національного виробництва. Українські банки більше орієнтуються на надання підприємствам короткострокових кредитів в поточну діяльність. Так, станом на початок 2007 року аналіз структури кредитів, наданих суб'єктам господарювання, показує, що 86% від загального обсягу кредитів надаються в поточну діяльність, і лише 14% - в інвестиційну. Як наслідок, сьогодні в країні відчувається гострий дефіцит довгострокових інвестиційних вкладень в економіку.

Характерною ознакою кредитування українськими банками суб'єктів господарювання є те, що більшість кредитів надається в іноземній валюті, а саме в доларах США. У гривні українські банки поки що не ризикують надавати кредити. Так, станом на початок 2007 р. близько 40% від загального обсягу кредитів, наданих суб'єктам господарювання, в інвестиційну діяльність, було надано в національній валюті, тоді ж як в іноземній – 60%. Те, що кредити вітчизняним суб'єктам господарювання надаються переважно в іноземній валюті, обумовлено не лише доларизацією української економіки в трансформаційний період, але й потребами підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Водночас Національний банк України не полишає намагання зменшити обсяги доларових кредитів підприємствам, діяльність яких не пов'язана з зовнішньоекономічною, встановлюючи для банків більш жорсткі вимоги з резервування коштів на покриття збитків за кредитними операціями.

Якщо проаналізувати структуру інвестиційних кредитів, то можна зробити висновок, що найбільша кількість кредитів, спрямованих на реалізацію інвестиційних проектів припадає на комерційну

нерухомість, харчову та обробну промисловість, тобто на галузі зі швидкою окупністю вкладень. Саме компанії з цих галузей можуть розраховувати на прихильність банків і є першими претендентами на отримання великого кредиту. Але будівництво і запуск нових заводів у базових галузях фінансисти вважають одними з найскладніших напрямів.

Загалом сьогодні інвестиційне кредитування банками реального сектору економіки перебуває на вкрай низькому рівні. Така ситуація зумовлена рядом причин.

По-перше, це високий рівень кредитних ризиків, пов'язаний з наданням суб'єктам господарювання довгострокових інвестиційних кредитів. Висока ризикованість зумовлена нестабільною політико-економічною ситуацією в країні, недосконалістю податкового законодавства і нормативно-правового регулювання банківської діяльності, незадовільним фінансово-господарським станом суб'єктів підприємництва, неналежною дисципліною дотримання контрактного права тощо.

По-друге, це короткостроковий характер ресурсної бази банків. Основним джерелом залучених коштів банку становлять депозити. За різними даними населення України накопичило 15-20 млрд. дол. США. Протягом останніх трьох років депозитні ресурси зросли більше ніж у 7 разів, що є свідченням зростання довіри населення до банків. Однак, попри такі позитивні тенденції, на сьогодні більша частина усіх депозитів є короткостроковими, тобто банки залучають кошти на термін до одного року. Відповідно виникає розрив між ліквідністю банку, адже інвестиційні кредити надаються, як правило, на термін більше одного року. Банкам хронічно бракує довгих стійких ресурсів для задоволення підвищеного попиту на довгострокові інвестиційні кредити.

Науковці також виділяють й інші причини, які стримують надання банками інвестиційних кредитів суб'єктам підприємництва. Серед них – низька капіталізація вітчизняних банків, неплатоспроможність більшості позичальників, відсутність реальної гарантії повернення ними кредитів та ліквідної застави, неефективна система оподаткування, відсутність ринку ефективних інвестиційних проектів.

Сьогодні кредитувати на тривалій термін можуть дозволити собі тільки великі банки, що мають вихід на ринок зовнішніх запозичень, і дочірні установи іноземних банків, які одержують довгострокове рефінансування від материнських структур.

З позиції суб'єктів господарювання, існують також причини, які стримують останніх звертатися за кредитами до банків. Серед найважливіших звичайно ж високий рівень процентних ставок. Сьогодні процентні ставки на інвестиційні кредити коливаються від 17 до 19% в національній валюті, 12-13% в доларах США і 10-12% в євро. Банки, називаючи 12-13% річних у валюті, вимагають і інших витрат: страхування застави, незалежне оцінювання устаткування, нотаріальне оформлення тощо. В кінцевому підсумку загальні витрати підвищують рівень процента за кредит до 15-16%, і якщо рентабельність середніх підприємств перебуває на рівні 15-16%, то навіть підприємству, що успішно працює, важко отримати прибуток, здатний покрити витрати на залучені кредитні ресурси. [3, с.8]

Окрім того, негативно на інвестиційну активність суб'єктів підприємництва впливають такі фактори як нестабільність законодавства; необхідність отримання численних узгоджень в разі кредитування та оформлення застави від Фонду державного майна України, податкових органів; відсутність можливості отримання у заставу землі; відсутність дієвого стимулювання з боку держави тощо.

Вищеперелічені причини гальмують інвестиційні процеси в національній економіці. Тому, з метою вдосконалення кредитних взаємин банків із суб'єктами господарювання в Україні, необхідно вжити спеціальних заходів, які сприяли б підвищенню кредитної активності вітчизняних банківських установ. Перш за все, варто вдосконалити нормативно-правову базу інвестиційної діяльності. Слід ліквідувати недоліки законодавства в галузі страхування інвестиційних ризиків, в тому числі захисту банків від непогашення наданих кредитів та спрощення механізму застави. Це сприятиме розширенню обсягів кредитування суб'єктів господарювання і полегшуватиме доступ товаровиробникам до кредитних ресурсів банківських установ.

По-друге, для активізації інвестиційних процесів необхідно використовувати податкові стимули, зокрема диференційовані ставки оподаткування прибутку банківських установ, в залежності від частини інвестицій в активах банку. До таких стимулів можна віднести:

Ø надання податкових пільг банкам, у структурі кредитно-інвестиційного портфеля яких питома вага середньо - та довгострокових кредитів становить не менше 20-30%;

Ø оподаткування прибутку банків за пільговою процентною ставкою, або звільнення від оподаткування суми прибутку, яку банки отримують від фінансування капіталовкладень;

Ø з метою посилення впливу банківських формувань на приватизаційні процеси, забезпечення необхідної інтеграції промислово-фінансового капіталу звільнити від оподаткування суму прибутку банків, внесеної до статутного фонду підприємств, або прибутку, який спрямовується банківськими установами для придбання акцій підприємств за первинного їх розміщення;

Ø запровадження комплексу заходів щодо кредитної підтримки вітчизняними банками експортно-орієнтованих підприємств.

Реалізація цих заходів сприятиме зростанню зацікавленості банківських установ в кредитуванні інвестиційних програм та проектів суб'єктів господарювання.

З метою використання внутрішніх резервів інвестування доцільно запроваджувати характерні для ринкових умов механізми інвестиційного кредитування, а саме створення фінансових структур, які забезпечили б накопичення необхідних коштів, тобто холдингових компаній, промислово-фінансових груп, і зокрема банківських консорціумів. Консорціумне кредитування має ряд переваг. Перш за все, такий механізм дозволяє використовувати фінансовий потенціал декількох банків, що дає змогу надавати значні кредити. По-друге, значно зменшується кредитний ризик, оскільки він розподіляється між банками-учасниками консорціуму, що дозволяє підтримувати на потрібному рівні ліквідність кожного члена даного об'єднання. Саме такі формування виступатимуть ключовою ланкою для мобілізації інвестиційних ресурсів з метою реалізації важливих інвестиційних проектів. В світі практика створення

банківських консорціумів є досить поширеною. Так, свого часу будівництво Євротунелю, що сполучив Велику Британію з європейським континентом, профінансували 198 банків з 15 держав. [1, с.20] В Україні поки що найвідомішим консорціумом є об'єднання державних Ощадбанку та Укресімбанку. Однак можна спрогнозувати, що в невдовзі вітчизняні банки змушені будуть співпрацювати. Масштабні проекти в сфері нерухомості – великі розважальні комплекси та житлові масиви – потребуватимуть великих обсягів грошових ресурсів. Для того щоб розділити ризики і для більшої впевненості у повному фінансуванні таких проектів банки змушені будуть створювати консорціуми.

Також одним із шляхів залучення довгострокових ресурсів і збільшення можливостей для довгострокового інвестиційного кредитування є злиття банківського бізнесу із страховими компаніями та пенсійними фондами. Ці небанківські фінансово-кредитні установи, на відміну від банків, мають досить багато способів для мобілізації значних коштів від населення. Відповідно, акумульовані парабанківськими установами грошові ресурси збільшують можливості і зменшують ризики банку щодо кредитування довгострокових інвестиційних проектів.

На думку науковців, ефективним засобом активізації інвестиційної діяльності, спрямованої на науково-технічний розвиток, є широкомасштабне застосування лізингових операцій. Наприклад, в США майже половина кредитів надається за їх допомогою.[4, с.67] Тоді ж як в Україні станом на початок 2007 року фінансовий лізинг в структурі кредитів, наданих суб'єктам господарювання в інвестиційну діяльність становить лише 1%. Даний сектор банківських операцій є практично нерозвинутим і водночас дуже перспективним. Фахівці Світового банку, провівши дослідження вітчизняного ринку лізингових послуг, визначили потребу суб'єктів господарювання в лізингу як «практично безмежну». Активне впровадження лізингових операцій в Україні сприятиме оновленню основних фондів завдяки більшій доступності підприємств до зовнішніх джерел фінансування інвестицій і розвитку малого та середнього бізнесу завдяки більшій доступності лізингових операцій порівняно з іншими інструментами запозичень. Крім того, розвиток лізингу стимулюватиме підвищення ефективності кредитної політики банків завдяки формуванню конкурентного середовища між джерелами фінансування.

Загальновідомим є факт, що інвестиційна активність та економічне зростання – це два взаємопов'язані процеси. Економічне зростання значною мірою залежить від інвестиційної активності, і навпаки. Одночасно економічна криза зумовлює гостру нестачу фінансових ресурсів. У зв'язку з цим значно зростає роль банківських установ як головного акумулятора інвестиційних ресурсів, важеля підвищення інвестиційної привабливості країни в цілому, регіонів, окремих галузей економіки зокрема. Тому лише цілеспрямована і стабільна політика держави, спрямована на перетворення вітчизняних банків в активних інвесторів української економіки, забезпечить усунення інвестиційного «голоду» в Україні та мобілізацію достатніх обсягів інвестиційних ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку економіки.

СПИСОК ЦИТИРУЕМЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Задерей Н. Великі гроші // Інвестиції: практика та досвід. – 2006. – №13. – С.19 – 21.
2. Прасолова С. Особливості формування кредитної політики банків України з довгострокового інвестування // Вісник НБУ. – 2004. – №11. – С. 58-61.
3. Корецький М.Х. Активізація діяльності інвесторів на фондовому ринку // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №1. – С. 7-9.
4. Жукова Н. Особливості кредитування комерційними банками суб'єктів господарювання в Україні // Банківська справа. – №2. – С.65-72.
5. Матвієнко П.В. Інвестиційна діяльність вітчизняних банків // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №9. – С.3-10.

УДК 330.322 (477)

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ІНВЕСТУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Турчин Л.Е.

Научный руководитель: старший викладач Гайдис Н.М.

УО «Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)»

У статті розглядаються перспективні напрямки інвестування економіки України. Проведено аналіз інвестиційного потенціалу України, визначено основні тенденції його розвитку та напрями використання. Розглянуто роль інвестиційних процесів на сучасному етапі соціально-економічного розвитку, а також вплив прямого іноземного інвестування на економіку України. Оцінено сучасний стан інвестиційної діяльності в країні та шляхи її удосконалення.

The article runs about the innovative ways of investing of the Ukrainian economy. The investment potential of Ukraine is also analysed in this work., the basic tendencies of its development and directions of its use are determined. The role of investing processes during the modern stage of social and economic development and the impact of foreign direct investing on the Ukraine's economy are considered. The author appreciates a modern status of development of investment activity in the country and ways of its improvement.

У сучасному світі високі темпи економічного розвитку нерозривно пов'язані з інтенсифікацією інвестиційно-інноваційних процесів, що відображаються у непинному зростанні частки високотехнологічного сегменту економіки та стають фундаментом для формування інноваційної моделі економічного розвитку. Проте в Україні економічне піднесення спостерігається на тлі структурних деформацій - домінування імпортного сектора економіки та виробництва низько - та середньо технологічної продукції.